

MOWSZOWICZ, J., HEREŹNIAK, J., OLACZEK, R. i URBANEK, H. 1963 — Rezerwat modrzewia polskiego Trębaczew — Pr. Wydz. Mat.-Przyr. Łódz. TN, 94: 1—99 tabl. 3 fig. 37.

Łódzkie Towarzystwo Naukowe wydało ostatnio publikację o charakterze wyczerpującej monografii jednego z ciekawszych rezerwatów przyrody w woj. łódzkim, Trębaczew na Wysoczyźnie Rawskiej, pióra prof. dr J. Mowszowicza i jego współpracowników z Katedry Systematyki i Geografii Roślin UŁ. Ta zbiorowa publikacja zawiera na wstępie przegląd piśmiennictwa na temat modrzewia polskiego oraz botaniczną, ekologiczną i hodowlaną charakterystykę tego gatunku. Części szczegółowe zawierają wiadomości o położeniu, ukształtowaniu terenu, budowie geologicznej, glebach, klimacie, osadnictwie, drogach (na tle regionu), historii lasu, granicach rezerwatu. Dalej następuje opis wydzieleń leśnych (oddziałów i pododdziałów). Specjalny rozdział poświęcony jest modrzewiowi polskiemu (*Larix polonica* Rac.) w rezerwacie Trębaczew, który występuje tu wyspowo na północ od zwartego zasięgu w rejonie Gór Świętokrzyskich. Z wiadomości zawartych w omawianej publikacji wynika, że występuje on tu masowo i dobrze odnawia się. Dalsza część publikacji J. Mowszowicza i współpracowników poświęcona jest opisowi stosunków fitosocjalnych, struktury drzewostanów i stosunków dynamicznych. Pełny inwentarz flory, który obejmuje mszaki i rośliny naczyniowe, zawiera między innymi kilka roślin chronionych gatunkowo, ciekawe elementy geograficzne i ekologiczne, z gatunkami ciepłolubnymi na czele. Spis literatury oraz streszczenia w języku francuskim i rosyjskim zamykają tę ciekawą publikację.

Kilka uwag szczegółowych chciałbym tu poczynić na temat części fitosocjologicznej tej pracy. Na podstawie 30 zdjęć fitosocjologicznych, zestawionych w tabeli 2, autorzy zidentyfikowali zbiorowisko leśne rezerwatu Trębaczew jako świetlistą dąbrowę, *Querceto-Potentilletum albae* (Libbert 1933) Knapp 1942.

O samej nazwie łacińskiej tego zespołu trzeba powiedzieć, że chociaż użyta jest w brzmieniu stosowanym dotychczas w literaturze fitosocjologicznej, także polskiej, jest formalnie i merytorycznie niepoprawna. Nazwa powinna określać las dębowy (dąbrowę) z gatunkiem charakterystycznym zespołu, *Potentilla alba*, a nie zbiorowisko pięciornika białego z dębem, jak to wynika z nazwy dotychczasowej. Zgodnie z ostatnimi propozycjami nomenklatorycznymi, zestawionymi przez R. Bacha, R. Kuocha i M. Moora (1962), nazwa łacińska świetlistej dąbrowy powinna brzmieć: *Potentillo (albae)-Quercetum* (Libbert 1933) Knapp 1942.

Analiza składu florystycznego, listy gatunków charakterystycznych, identyfikacja i stanowisko systematyczne, przeprowadzone w zasadzie w oparciu o prace W. Matuszkiewicza i A. Matuszkiewicz (1956) i A. Medweckiej-Kornaś (1959), wskazują, że mamy tu do czynienia z bardzo ciekawą postacią świetlistej dąbrowy, której swoistość określa przede wszystkim obecność modrzewia polskiego. Autorzy sugerują możliwość wyodrębnienia podzespołu świetlistej dąbrowy modrzewiowej, pod nazwą „*Querceto-Potentilletum albae Laricetosum polonicae*“ (p. 69). Wydaje się jednak, że raczej należy tu mówić o swoistej odmianie geograficznej świetlistej

dąbrowy, zbiorowiska leśnego występującego u nas tylko ekstrapolacyjnie, tym razem w granicach zasięgu lub na stanowiskach wyspowych subendemicznego modrzewia polskiego.

Żałować należy, że tabela zdjęciowa nie zawiera zróżnicowania formalnego w pionie, chociaż autorzy o zmienności lasu w Trębaczewie piszą w tekście. Szczegółowy przegląd tabeli 2 wskazuje, że mamy tu do czynienia przynajmniej z dwoma postaciami ekologicznymi, bardziej żyzną (zdjęcia nr nr 2, 12, 3, 10, 11, 4, 30 i ewentualnie 19), ze zwiększonym udziałem gatunków rzędu *Fagalia* i klasy *Quercus-Fagetalia* oraz bardziej oligotroficzną. Duża liczba gatunków właściwa tej ostatniej postaci tworzy pokazny blok gatunków wyróżniających. Znaczna ich część wskazuje na nawiązania w kierunku boru mieszanego (*Pino-Quercetum* Kozłowska 1925), a także niewątpliwie, czego autorzy nie odnotowali, w kierunku acidofilnych, zachodnio-środkowoeuropejskich dąbrów z klasy *Quercetalia robori-petrae*, w tym chyba do *Quercetum medioeuropaeum* Br.-Bl. 1932. Wskazują na to liczne gatunki z rodzaju *Hieracium* oraz *Genista germanica*. Zbiorowiska acidofilnych dąbrów znane są najbliższe z południowo-wschodniej Wielkopolski (materiały w archiwum Zakładu Fitosocjologii Stosowanej UW). Także dąb bezszypułkowy (*Quercus sessilis*) wykazuje wyraźną predylekcję do tej acidofilnej postaci (może odrębny podzespół, a przynajmniej wariant) świetlistej dąbrowy. Natomiast modrzew polski odnawia się tu (por. tabela 2) o wiele słabiej niż w postaci żyźniejszej. Być może, że nawet niektóre tabele lasu z Trębaczewa dałoby się wprost zaliczyć do zespołu acidofilnej dąbrowy.

Mimo tych drobnych usterek, publikacja J. Mowszowicza i współpracowników jest pracą, która przynosi właściwie po raz pierwszy istotny materiał do znajomości charakteru fitosocjologicznego modrzewia polskiego. Spośród drzew iglastych, rodzaj *Larix* wyróżnia się wybitną światłozłóżdnością i zdaje się, mniejszą oligotrofnością. Jego występowanie na naturalnym stanowisku w fitocenozie świetlistej dąbrowy zdaje się być zgodne z ekologicznym charakterem tego gatunku. I w tej dziedzinie omawiana praca przynosi wiele cennego materiału.

Jeśli do tego wszystkiego dodamy piękną szatę zewnętrzną książki (4-barwna okładka, papier wysokiego gatunku), a przede wszystkim 28 fotografii J. Hereźniaka, zasługujących na uwagę, ze względu na wysoką wartość dokumentarną i jednocześnie artystyczną — będziemy mieli do czynienia z wydawnictwem jedynym w swoim rodzaju.

Na marginesie omawianej publikacji dodam jeszcze kilka uwag na tematy wydawnicze. Łódzkie Towarzystwo Naukowe w ciągu ostatnich lat przejawiało duże zainteresowanie sprawami ochrony przyrody własnego regionu, publikując liczne opracowania rezerwatów przyrody, wykonywane najczęściej przy poparciu finansowym Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Podobną sytuację widać w działalności Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Inne środowiskowe towarzystwa naukowe uczyniły w tej sprawie dotychczas niewiele. W ogólnym obrazie zauważyć więc należy, że najwięcej wydanych drukiem prac poświęconych poszczególnym rezerwatom przyrody, posiadają województwa: łódzkie, poznańskie, lubelskie (Annales UMCS) i olsztyńskie (Zeszyty WSR — Olsztyn). Wiele jednak opracowań wykonanych w ramach standartowej inwentaryzacji przyrodniczej rezerwatów przyrody tkwi jeszcze w szafach Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody.

Może Zakład Ochrony Przyrody PAN podjąłby wydawanie serii małych monografii rezerwatów przyrody, na wzór monografii parków narodowych, oczywiście w skromniejszej szacie zewnętrznej i wielokrotnie mniejszej objętości. Można by to także wydawać na wzór Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce, w którym zeszyty

obejmują poszczególne powiaty, a tomy województwa. Przed wojną zrobił to ciekawie Komitet Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze dla poszczególnych powiatów woj. poznańskiego. Seria ta miała być nawet reaktywowana po wojnie. A może Konserwatorzy Przyrody poszczególnych województw, pod opieką naukową Zakładu Ochrony Przyrody PAN, wydawaliby to własnym nakładem, tym bardziej, że niektóre Wojewódzkie Rady Narodowe przewidują fundusze na te cele. Ogłoszenie współzawodnictwa międzywojewódzkiego i nagradzanie, co jakiś czas, najlepszych publikacji zapewne by sprawie bardzo pomogło.

J. B. Faliński

KOMUNIKATY

Symposium na temat stosunków między drapieżcą a ofiarą

Komitet Ekologiczny PAN ma zamiar zorganizować w końcu bieżącego roku symposium na temat stosunków drapieżca — ofiara. Proponowana problematyka:

- I. Kształtowanie się liczebności w stosunku drapieżca — ofiara.
 1. Wpływ drapieżcy na redukcję liczebności ofiar.
 2. Liczebność ofiar jako czynnik wpływający na liczebność drapieżcy.
- II. Rola drapieżcy w stymulowaniu wzrostu populacji ofiar.
- III. Stosunki ofiara — drapieżca w wielogatunkowych układach biocenotycznych jako podłoże regulacji biocenotycznej i stabilizacji liczebności.

Komitet Ekologiczny (Warszawa, Nowy Świat 72) prosi wszystkich zainteresowanych o nadsyłanie zgłoszeń referatów.